

Forum:

Judith Lind, Cecilia Lindgren & Johanna Sköld

Är intresset för att bli familjehem tillräckligt stort?

Judith Lind är lektor vid Institutionen för Tema – Tema Barn, Linköpings universitet.

Cecilia Lindgren är biträdande professor vid Institutionen för Tema – Tema Barn, Linköpings universitet.

Johanna Sköld är professor vid Institutionen för Tema – Tema Barn, Linköpings universitet.

Kontakt: judith.lind@liu.se

Inledning

Familjehem är den vanligaste placeringsformen för barn och unga som inte anses kunna bo hos sina föräldrar. Det råder emellertid brist på familjehem och i en nyligen gjord studie svarade 74 procent av de 264 socialtjänster som deltog att det var svårt eller mycket svårt för dem att rekrytera familjehem (Pålsson, Lundström & Sallnäs., 2022). Bristen leder till att barn kan behöva vänta länge på en familjehemsplacering, att barn placeras i ett familjehem som inte matchar deras behov eller placeras på institution i stället. År 2022 var omkring 19 200 barn och unga placerade i familjehem. Det är cirka 500 fler än 2021 (Socialstyrelsen, 2023a). Regeringen har aviserat en satsning på familjehemsvården och antyder att fler barn och unga kan komma att behöva placeras i familjehem, bland annat som en följd av det ökande antalet unga som är inblandade i gängkriminalitet (Sveriges regering, 2023; Sveriges radio, 2023). Behovet av familjehem ser alltså ut att öka de närmaste åren och frågan är om det finns förutsättningar för att kunna rekrytera tillräckligt många. Hur ser intresset för att bli familjehem ut hos den svenska allmänheten? När vi planerade ett större projekt om familjehemsrekrytering och samrådde med våra kontakter inom socialtjänsten efterfrågades särskilt forskning om hur just allmänheten, de personer som socialtjänsten aldrig möter, de som inte efterfrågar information eller anmäler sitt intresse för familjehemsuppdrag resonerar. Hur många finns det som skulle kunna tänka sig att bli familjehem och som socialtjänsten behöver försöka nå? Och är de tillräckligt många? Det är en svår fråga att besvara, men likväl viktig att ställa. För att bidra med kunskap om den har vi genomfört en enkät riktad till den svenska allmänheten med frågor om deras inställning till och intresse för familjehemsuppdrag.

Syftet med den här artikeln är tvåfaldigt. Dels ska vi utifrån resultat från enkätstudien diskutera hur stort intresset för att bli familjehem hos den svenska allmänheten är, dels ska vi försöka beräkna hur många nya familjehem det rapporterade intresset skulle kunna resultera i. Beräkningarna bygger på en rad olika antaganden som resulterar i flera olika scenarier. Anslaget är således explorativt och vår förhoppning är att det kan ge uppslag till vidare forskning.

Tidigare forskning om intresset för att bli familjehem

Det finns flera studier som har undersökt intresset för att bli familjehem hos en bredare allmänhet. I en amerikansk studie visar exempelvis Davi, Jones och Gillen (2021) att 36 procent av de tillfrågade uppgav att de var intresserade av att bli familjehem. På motsvarande sätt uppgav Ciarrochi och medförfattare (2012) att 45 procent av deltagarna i en australiensisk studie svarar att de kan tänka sig att bli familjehem i framtiden. Det måste betraktas som en förhållandevis hög andel. I en estnisk studie (Raudkivi, 2020) uppgav i stället cirka 23 procent av de svarande i åldern 29–69 år

att de skulle säga ja till att vara familjehem för ett barn som behövde familjehemsplaceras om de blev tillfrågade (5,3 procent svarade "ja, definitivt", 17,6 procent svarade "ja, förmodligen"). I Sverige har Socialstyrelsen (2022) undersökt intresset för olika typer av sociala insatser och uppdrag, inklusive familjehem, hos drygt 2 000 svenskar i åldrarna 18 till 80 år. Frågan som ställdes i enkäten var "Skulle du eller din familj kunna tänka er att inom de närmaste tre åren ta ett uppdrag som familjehem?" Fyra procent av deltagarna svarade "ja, utan tvekan" och ytterligare 37 procent svarade "kanske/under vissa förutsättningar".

När vi jämför resultaten från olika studier om intresset för att bli familjehem är det viktigt att beakta hur frågan har ställts. I den estniska studien gällde frågan hur de svarande skulle agera om de konfronterades med situationen att ett barn är i behov av en placering. I frågan specificeras inte om den gäller ett barn som är känt för de svarande, men det kan inte uteslutas att det är så den har tolkats av en del. Även frågan i Socialstyrelsens undersökning – "Skulle du eller din familj kunna tänka er att inom de närmaste tre åren ta ett uppdrag som familjehem?" – skulle kunna läsas med det outtalade tillägget "om du ombads att göra det". En del familjehem rekryteras på det sättet, det vill säga en familj tillfrågas om att bli familjehem åt ett specifikt barn utan att tidigare ha anmält intresse för att bli familjehem. Framför allt gäller det familjehem som rekryteras i barnets nätverk. I huvudsak rekryteras dock nya familjehem genom att en person eller ett par anmäler sitt intresse för att bli familjehem. Av dessa personer krävs alltså dels en generell vilja att bli familjehem åt ett för dem okänt barn, dels en aktiv handling genom att de gör en intresseanmälan. Det är människors intresse för att aktivt söka uppdrag som familjehem i framtiden som vår enkät har syftat till att undersöka.

Material och metod

Valet av enkät som metod för datainsamling gjorde det möjligt att nå ett stort antal personer och personer bosatta i alla delar av landet. Eftersom frågorna handlade om de svarandes benägenhet att göra insatser för barn i en utsatt situation, och därmed kunde upplevas som påträngande, var det också en fördel med en skriftlig enkät som besvarades anonymt. Enkäten genomfördes i samverkan med LORE (Laboratory of Opinion Research) vid Göteborgs universitet, som driver den forskningsbaserade och icke-kommersiella webbpanelen *Medborgarpanelen*. De som inbjöds att delta har rekryterats till panelen slumpmässigt utifrån folkbokföringsregistret. Enkäten skickades till 4 500 personer i åldrarna 25–64 år, med kön, ålder och utbildning som stratifierande variabler för att generera ett urval som motsvarade befolkningen i stort. Undersökningen pågick under perioden 13 september till 13 oktober 2022. Av de 2 106 personer som samtyckte till att delta i studien var det 1 922 som fullföljde

minst 80 procent av enkätens frågor, vilket innebär en svarsfrekvens på 43 procent. Eftersom vi ville undersöka det potentiella antalet nya familjehem ställdes en screeningfråga om tidigare erfarenheter av familjehemsuppdrag, och de som uppgav att de hade, hade haft eller tidigare sökt uppdrag som familjehem ($n = 91$) slussades ut från undersökningen. Vid jämförelse med tidigare studier är det viktigt att beakta att vi i vår studie exkluderade alla som haft eller sökt familjehemsuppdrag.

Enkäten innehöll inledande frågor om de svarandes kunskap om och inställning till familjehemsvård generellt. Vidare fick de ta ställning till vad de tror är viktigt för att vara ett bra familjehem, olika möjliga skäl till att de själva inte sökt uppdrag som familjehem och olika faktorer som skulle kunna öka deras egen benägenhet att söka ett sådant uppdrag. Betydelsen av olika faktorer skattades på en fyrgradig likertskala och det fanns också möjlighet att skriva fritextsvar. Den fråga som analysen i den här artikeln utgår ifrån ställdes tidigt i enkäten men besvarades alltså endast av personer utan tidigare erfarenhet av familjehemsuppdrag. Den löd "Hur sannolikt är det att du kommer att söka uppdrag som familjehem i framtiden?" och det fanns fyra svarsalternativ: "mycket sannolikt", "ganska sannolikt", "inte särskilt sannolikt" och "inte alls sannolikt". Resultaten redovisas i procent per svarsalternativ och utifrån det adresserar vi den svåra men viktiga frågan om hur många nya familjehem vi kan räkna med i framtiden. Hur resultaten vidare kan tolkas och användas diskuterar vi löpande i relation till de scenarier och tentativa beräkningar som presenteras.

Behovet av familjehem

År 2022 var, som nämnades i inledningen, sammanlagt cirka 19 200 barn placerade i familjehem i Sverige (Socialstyrelsen, 2023a). 7 259 av dessa familjehemsplaceringar beslutades under 2022. Behovet av familjehem skulle dock kunna vara större än antalet barn som faktiskt har placerats, eftersom en del barn som socialtjänsten anser vara i behov av familjehemsplacering kan ha blivit utan placering eller placerade på annat sätt. Med regeringens målsättning att öka antalet familjehemsplaceringar skulle behovet av nya familjehem kunna öka ytterligare (Sveriges regering, 2023, Sveriges Radio, 2023).

Antalet befintliga familjehem

Eftersom det inte finns något familjehemsregister (även om ett sådant har föreslagits av Utredningen om barn och unga i samhällets vård [SOU 2023:66]) saknas det också nationell statistik över antalet befintliga familjehem. Visserligen finns det årlig statistik för antalet familjehemsplacerade barn, men vi kan inte dra några omedelbara slutsatser om antalet befintliga familjehem utifrån antalet placerade barn. En del barn placeras i samma familjehem antingen samtidigt, eller efter varandra, varför antalet aktiva familjehem troligen är lägre än antalet placerade barn. Samtidigt kan

ett och samma barn flytta mellan flera olika familjehem under ett år. Några undersökningar kan dock ge oss vägledning om förhållandet mellan antalet placerade barn och antalet familjehem. I början av 2000-talet beräknades cirka 8 000 familjehem vara aktiva (SOU 2009:68, s. 404). År 2001 var drygt 13 400 barn placerade i familjehem någon gång under året (Socialstyrelsen, 2002, tabell 15). Om vi ställer dessa siffror i relation till varandra, utgjorde antalet aktiva familjehem då cirka 60 procent av antalet placerade barn. År 2020 publicerades resultaten av en enkätundersökning genomförd av en privatperson som besvarades av 176 familjehemsuppdragstagare i olika Facebookgrupper. Av dessa uppgav 49 procent att de hade en placering vid tidpunkten för undersökningen, 30 procent att de hade två och 21 procent att de hade tre eller fler placeringar (Göransson m.fl., 2020). Tillsammans utgjorde dessa 176 personer alltså familjehem för 302 barn om vi räknar med att den sistnämnda gruppen (21 procent) hade tre och inte fler placeringar.¹ Enligt denna undersökning är antalet familjehem cirka 58 procent av antalet placerade barn.² Om vi utgår ifrån att det behövdes motsvarande andel familjehem för de cirka 19 200 barn som var familjehemsplacerade under 2022 handlar det om cirka 11 100 familjehem.³

Utredningen om barn och unga i samhällets vård föreslog hösten 2023 att antalet placerade barn i samma familj bör begränsas till just tre. Om riksdagen beslutar i enlighet med förslaget skulle det kunna leda till att behovet av nya familjehem ökar ytterligare (SOU 2023:66, s. 471). Däremot har utredningen inga invändningar mot att familjehem tar emot ett stort antal barn efter varandra. I den ovan nämnda enkätundersökningen med 176 familjehemsuppdragstagare uppgav 31 procent att de hade varit familjehem i mer än tio år och 45 procent i fyra till nio år (Göransson m.fl., 2020). Forskarna Cherry och Orme (2019) har visat att cirka 20 procent av de amerikanska familjehemmen tar emot 60 till 80 procent av alla placeringar och benämner dem därför som "the vital few" (se även Orme, Cherry & Brown, 2017; Gibbs & Wildfire, 2007; Orme & Cherry, 2015; Cherry & Orme, 2013). Även i den svenska undersökningen uppgav 21 procent av deltagarna att de under sin tid som familjehem har haft över 10 barn placerade hos sig. Ytterligare 14 procent svarade att de har haft 7–10 placeringar (Göransson m.fl., 2020). Att upprätthålla erfarna familjehems

---

1 Det angivna antalet placeringar utgör en ögonblicksbild. Under hela året kan familjehemmen alltså haft fler barn placerade hos sig. Fjorton procent av de svarande i studien var jourhem och kan därför ha haft ett större antal placeringar samtidigt än vad familjehem vanligtvis har.

2 Eftersom deltagarna i denna undersökning har rekryterats via Facebookgrupper för familjehem, menar författarna att det är möjligt att mer än genomsnittligt engagerade familjehem är överrepresenterade.

3 Medan antalet placerade barn i Socialstyrelsens statistik för 2001 och beräkningen av antalet placerade barn hos de familjehem som deltog i Facebookenkäten utgår från en ögonblicksbild, dvs. antalet barn som är placerade vid en viss tidpunkt, refererar Socialstyrelsens statistik för 2022 till antalet placerade under ett helt år. Under ett år kan ett barn ha varit placerat i flera olika familjehem, varför relationen mellan antalet placerade barn och antalet familjehem under ett år kan skilja sig något från den vid en given tidpunkt.

vilja att åta sig nya uppdrag förefaller alltså vara en ytterst betydelsefull del av att se till att antalet familjehem är tillräckligt.

Andelen som har, har haft eller sökt uppdrag som familjehem

I Socialstyrelsens (2022) enkätstudie om intresset för olika sociala uppdrag ställdes frågan om den svarande hade tidigare erfarenheter av att vara familjehem, antingen för att personen själv haft uppdrag som familjehem eller därför att hen växte upp i en familj som var familjehem. Åtta procent svarade ja på den frågan. Av de 2 106 personerna som deltog i vår studie uppgav 4,3 procent ($n = 91$) att de för närvarande hade, tidigare hade haft eller hade sökt uppdrag som familjehem. Siffran säger ingenting om andelen av befolkningen som är aktiva familjehem just nu, eftersom den inkluderar både dem som varit, men inte längre är familjehem och dem som anmält sitt intresse för att bli familjehem utan att ha fått något uppdrag. Siffran säger i stället något om andelen av befolkningen som vid någon tidpunkt har varit tillräckligt intresserade av att bli familjehem för att faktiskt göra en intresseanmälan.

Potentiella nya familjehem

Av dem som inte tidigare hade haft eller sökt uppdrag som familjehem svarade 0,85 procent att det var mycket sannolikt att de skulle söka uppdrag som familjehem i framtiden och 7,59 procent svarade att det var ganska sannolikt. Män och äldre var mindre benägna att svara att de sannolikt kommer att söka uppdrag som familjehem och båda dessa grupper var överrepresenterade bland de svarande i vår enkät. Om vi kontrollerar för kön och ålder är det i stället 1,14 procent som säger att det är mycket sannolikt och 8,85 procent som säger att det är ganska sannolikt. Sammantaget blir det 9,99 procent.

Tabell 1. *Rapporterad sannolikhet att söka uppdrag som familjehem.*

Rapporterad sannolikhet att söka uppdrag som familjehem	Utan kontroll för kön och ålder	Med kontroll för kön och ålder	Differens	n
Mycket sannolikt	0,85	1,14	+0,29	17
Ganska sannolikt	7,59	8,85	+1,26	152
Inte särskilt sannolikt	48,43	49,33	+0,9	970
Inte alls sannolikt	43,14	40,68	-2,46	864

Tabell 1 visar fördelningen av svaren på frågan "Hur sannolikt är det att du kommer att söka uppdrag som familjehem i framtiden?" utan respektive med kontroll för kön och ålder. Svartalternativen återges ordagrant i tabellen.

Hur många nya familjehem kan vi räkna med?

Vi kan konstatera att andelen svarande som kan tänka sig att bli familjehem är betydligt lägre i vår studie än i de tidigare undersökningar vi presenterade inledningsvis (Raudkivi, 2020; Davi m.fl., 2021; Ciarrochi m.fl., 2012; Socialstyrelsen, 2022). Frågans formulering i vår enkät, som avser sannolikhet att söka uppdrag som familjehem och att på så vis aktivt ställa sig till förfogande för placering av ett okänt barn, kan förklara den i jämförelse med liknande studier låga andelen svarande som uttrycker vilja att bli familjehem. Vi tror dock att vår frågeformulering bättre fångar det scenario genom vilket troligen merparten av alla nya familjehem rekryteras, nämligen att de själva aktivt söker familjehemsuppdrag genom att anmäla sitt intresse. Trots det kan vi inte utan vidare använda andelen svarande i vår studie som har uppgivit att det är sannolikt att de kommer att söka uppdrag som familjehem för att beräkna hur många nya familjehem vi kan räkna med i framtiden. Flera faktorer påverkar utfallet och i tabell 2 har vi utifrån våra enkätresultat samt olika scenarier och antaganden försökt att beräkna hur många nya familjehem vi skulle kunna räkna med i framtiden. Först ska vi presentera och diskutera de faktorer som vi har tagit i beaktande.

Det är inte troligt att alla som uppger att det är ganska eller mycket sannolikt att de kommer att söka uppdrag som familjehem i framtiden faktiskt gör det. Det är till och med möjligt att kontexten för frågan, en enkät om familjehemsrekrytering som motiveras med hänvisning till bristen på familjehem, har uppmuntrat respondenter att svara positivt på frågan om sannolikhet att söka familjehemsuppdrag därför att de har uppfattat det som det önskvärda svaret även om de i enkäten är anonyma.

Inom socialpsykologin talar man vidare om "the intention-behaviour gap" och en rad studier har försökt att mäta tillförlitligheten i individers rapporterade intentioner för att förutsäga förändringar i beteende eller handlingar. Merparten av denna forskning handlar om hälsobeteenden. Flera studier visar att andelen personer som uppger att de har intentionen att nå upp till ett visst mått av fysisk aktivitet och som vid uppföljningen svarar att de har lyckats med det är mellan 40 och 55 procent. Av dem som uppger att de inte har som mål att nå upp till viss aktivitetsnivå är det i stället över 95 procent som handlar i enlighet med sina intentioner (Sheeran, 2002; Rhodes & de Bruijn, 2013). För vår studie betyder det att det mesta talar för att de människor som i enkäten svarade att det inte är sannolikt att de kommer att söka familjehemsuppdrag heller inte kommer att göra det. Att anmäla intresse för att bli familjehem är en handling som dock kanske är mer jämförbar med hälso- och sjukvårdspersonals intentioner att förändra sitt sätt att arbeta eftersom dessa, till skillnad från en enskild individs intentioner att röra mer på sig, syftar till att påverka en tredje part snarare än att förbättra den egna

hälsan. Även i studier om hälso- och sjukvårdspersonals intentioner att förändra sitt beteende i arbetet rapporterar omkring hälften av deltagarna att de lyckats. Däremot är sambandet betydligt svagare om uppföljningen sker genom observationer av beteendet snarare än genom självrapporterat beteende (Eccles m.fl., 2006). En skillnad mellan hälso- och sjukvårdspersonal och potentiella familjehemsuppdragstagare är att de senare inte motiveras av någon arbetsgivare eller liknande som förväntar sig en viss typ av handling eller beteendeförändring. Ett beslut att avstå från att bli familjehem, även om intentionen har funnits, medför alltså få negativa konsekvenser för individen, vilket skulle kunna innebära att glappet mellan intention och handling kanske är ännu större i detta sammanhang. I forskningen om relationen mellan intentioner och faktiskt beteende har också konstaterats att intentionens styrka (*intention strength*) har betydelse och att starka intentioner är bättre på att förutsäga beteende än svagare (Conner & Norman, 2022). Utifrån detta är det rimligt att anta att det är säkrare att de personer som svarat att det är mycket sannolikt att de kommer att söka uppdrag som familjehem faktiskt gör det, än de som svarat att det är ganska sannolikt. Sammantaget bör vi alltså utgå ifrån att andelen personer som kommer att söka uppdrag som familjehem kommer att vara betydligt mindre än andelen som svarat att det är sannolikt att de kommer att göra det. Vidare kan vi med utgångspunkt i ovan refererade studier också utgå ifrån att en obetydlig andel av dem som svarat att det inte är sannolikt att de kommer att söka uppdrag som familjehem trots allt gör det i framtiden.

Viss vägledning i frågan om hur stor andel av dem som svarat att det är sannolikt att de kommer att söka uppdrag som familjehem som faktiskt kommer att göra det kan vi få genom att titta på hur stor andel av befolkningen som redan har sökt uppdrag som familjehem. Relationen mellan respondenter som svarat att de *har* eller tidigare har haft eller sökt familjehemsuppdrag (4,3 procent, utan kontroll för kön och ålder) och respondenter som svarade att det är mycket eller ganska sannolikt att de *kommer* att göra det i framtiden (8,4 procent, utan kontroll för kön och ålder) är nästan 1:2. Även detta pekar på att knappast fler än hälften av dem som svarat att de sannolikt kommer att söka uppdrag som familjehem kan förmodas göra det.

Ytterligare en faktor som bör tas i beaktande är att vi har frågat de svarande hur sannolikt det är att de kommer att söka uppdrag som familjehem *i framtiden*. Ciarrochi och medförfattare (2012) påpekar att beslutet att bli familjehem kan ta många år, vilket tyder på att framför allt yngre svarande inte nödvändigtvis skulle söka familjehemsuppdrag inom en snar framtid. Vi vet också att en stor andel av de aktiva familjehemmen är i medelåldern. Av de svarande i Göransson och medförfattares (2020) enkätstudie var enbart 18 procent under 40 år gamla.

Även i en dansk undersökning från 2021 om nya familjehem var merparten mellan 41 och 50 år (Luchow m.fl., 2021). Därför är det intressant att nästan en tredjedel (31,7 procent) av de respondenter som svarade att det var sannolikt (mycket eller ganska) att de skulle söka familjehemsuppdrag uppgav att skälet "Det har inte blivit av att jag har lämnat in en intresseanmälan trots att jag egentligen vill bli familjehem" stämmer mycket eller ganska väl som förklaring till att de inte tidigare hade sökt familjehemsuppdrag. Det skulle kunna tolkas som att dessa respondenter inte verkar se några större hinder i sin nuvarande livssituation som måste undanröjas innan de kan bli familjehem och att de därför kanske är mer benägna att söka familjehemsuppdrag i en relativt nära framtid.

Ännu en faktor som måste tas i beaktande är att en majoritet av alla familjehem lever i ett parförhållande. Enligt den ovan nämnda danska undersökningen lever drygt 80 procent av nya familjehemsuppdragstagare i en parrelation (Luckow m.fl., 2021). Även i den svenska enkätundersökningen i Facebookgrupper uppgav 83 procent av de svarande att de var sammanboende med en partner (Göransson m.fl., 2020). Detta har betydelse för antalet familjehem på flera tänkbara sätt. När en person sammanbor i ett parförhållande med en annan vuxen utreds båda personerna som familjehem. En av de saker som utreds är bådas inställning till uppdraget och båda parter bör vara positivt inställda till det (Socialstyrelsen, 2023b). Två individer som söker familjehemsuppdrag tillsammans blir, om de godkänns, likväl bara ett familjehem. En individ som är intresserad av att bli familjehem, men som har en partner som är negativt inställd tvingas troligen avstå från att bli familjehem såvida hen inte lyckas få sin partner att ändra inställning. Det betyder att antalet nya familjehem inte enbart är beroende av huruvida enskilda individer har en vilja att bli familjehem, utan även vilken inställning deras partners – och eventuella barn – har till uppdraget. Antalet potentiella familjehem är alltså betydligt lägre än antalet potentiella familjehemsuppdragstagare.

I tabell 2 har vi utifrån våra enkätresultat och ovan diskuterade överväganden försökt att beräkna hur många nya familjehemsuppdragstagare vi skulle kunna räkna med i framtiden. Beräkningarna i tabellen utgår från olika scenarier – att hälften respektive en tredjedel av dem som svarat att det är mycket eller ganska sannolikt att de kommer att söka uppdrag som familjehem faktiskt gör det, eller att endast de som svarat att det är mycket sannolikt gör det.

Därutöver har vi tagit hänsyn till att inte alla som anmäler sitt intresse för att bli familjehem får ett uppdrag och därmed ett barn placerat hos sig. Det kan finnas olika skäl till att det blir så. Det kan vara så att de barn som det behövs familjehem för har behov som den sökande inte kan tillgodose, men det kan också vara så att socialtjänsten inte anser den sökande vara lämplig som familjehem. Enligt en brittisk studie godkändes 36 procent av alla sökanden som famil-

jehem (McDermid m.fl., 2012). För svenskt vidkommande finns det olika lokala beräkningar och informell information som antyder att godkännandegraden i Sverige skulle kunna vara så låg som 10 till 20 procent, även om här troligen också finns en stor lokal variation.⁴ Av dem som deltog i vår enkätstudie svarade som tidigare nämnts 4,3 procent att de hade, hade haft eller hade sökt familjehemsuppdrag.⁵ Beräknat på den svenska befolkningen mellan 25 och 64 år utgör det över 230 000 individer. Ställt i relation till antalet familjehemsplacerade barn under 2022 (drygt 19 000) och de cirka 11 000 familjehemmen, som vi ovan förmodar att de är placerade i, framstår 230 000 som ett mycket stort antal, även med hänsyn tagen till att såväl aktiva som inaktiva familjehem är inräknade. En rimlig förklaring är att den övervägande majoriteten av de 4,3 procenten är individer som har sökt, men inte fått uppdrag som familjehem. I tabell 2 har vi gjort beräkningar utifrån godkännandegrader på tio respektive tjuugo procent.

---

4 Enligt opublicerad statistik från en mellanstor svensk stad, som vi har fått ta del av, som under perioden 1 januari–31 augusti 2022 mottog 184 intresseanmälningar, blev 14 procent av alla sökande matchade med ett barn. På ett nätverksmöte för familjehemssekreterare anordnat av SKR i Stockholm (16 november 2018) uppgav deltagarna "ungefär tio procent" som svar på frågan hur många av de sökande som får en placering <https://www.uppdragpsyiskhalsa.se/kalender/familjehemsverige-2/>. I muntlig kommunikation till en av författarna uppgav en familjehemssekreterare som deltog i ett annat av SKR anordnat nätverksmöte om familjehemsvård (13 oktober 2019) att 15 till 20 procent av alla sökande matchades med ett barn <https://www.uppdragpsyiskhalsa.se/kalender/familjehemsverige-3/>. I muntlig kommunikation till två av författarna uppskattade en utredare på Socialstyrelsen andelen sökande som blev matchade med ett barn till tio procent (27 oktober 2021).

5 Denna procentsats är inte kontrollerad för kön och ålder.

Tabell 2. Antal möjliga nya familjehem utifrån sex olika scenarier.

	Procent av den svenska befolkningen (25–64 år) med kontroll för kön och ålder	Antal möjliga familjehemsuppdragstagare	
Sveriges befolkning 25–64 år (2022)*		5 356 989	
Respondenter som inte har, har haft eller sökt familjehemsuppdrag, men uppger att det är <i>mycket</i> eller <i>ganska</i> sannolikt att de söker uppdrag som familjehem i framtiden	9,99 %	535 163	
Antalet förmodade sökande om <i>hälften</i> av alla som uppgivit att det är mycket eller ganska sannolikt att de söker uppdrag som familjehem i framtiden faktiskt lämnar in en intresseansökan	5,00 %	267 849	
		<i>Scenario 1</i> Med en godkännandegrad på 20 procent	<i>Scenario 2</i> Med en godkännandegrad på 10 procent
		53 570	26 785
Antalet förmodade sökande om <i>en tredjedel</i> av alla som uppgivit att det är mycket eller ganska sannolikt att de söker uppdrag som familjehem i framtiden faktiskt lämnar in en intresseansökan	3,33 %	178 388	
		<i>Scenario 3</i> Med en godkännandegrad på 20 procent	<i>Scenario 4</i> Med en godkännandegrad på 10 procent
		35 678	17 839
Antalet förmodade sökande om <i>enbart</i> de som uppgivit att det är <i>mycket sannolikt</i> att de söker uppdrag som familjehem i framtiden faktiskt lämnar in en intresseansökan	1,14 %	61 070	
		<i>Scenario 5</i> Med en godkännandegrad på 20 procent	<i>Scenario 6</i> Med en godkännandegrad på 10 procent
		12 214	6 107

* <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/befolkningspyramid-for-sverige/>

Beräkningarna i tabell 2 resulterar i ett intervall mellan cirka 6 100 och 53 570 individuella familjehemsuppdragstagare. Det är ett stort intervall och var inom detta intervall som beräkningen av antalet nya familjehem hamnar beror på vilka antaganden vad gäller andelen sökande och godkännandegrad vi utgår ifrån. Medelvärdet av de antal som de sex olika scenarierna som presenteras i tabell 2 resulterar i är 25 365 och medianantalet är 22 312.

Slutdiskussion

Behovet av nya familjehem hänger samman med antalet barn som socialtjänsten söker familjehem för i framtiden. Det hänger också samman med hur många befintliga familjehem man lyckas behålla. Det är rimligt att göra ansträngningar för att behålla de familjehem som redan finns, inte bara för att de utgör ett viktigt bidrag till det totala antalet familjehem, utan också därför att det för många uppdrag kan behövas erfarna familjehem. Det råder dock redan nu brist på familjehem och eftersom regeringens politik syftar till att öka antalet tillgängliga familjehem kan behovet av nya familjehem förväntas öka ytterligare.

För att besvara frågan om intresset för att bli familjehem är tillräckligt stort för att möta behovet behöver flera antaganden göras. I tabell 2 räknade vi med tre olika antal sökande utifrån tre olika antaganden – att hälften av dem som svarat att det är mycket eller ganska sannolikt att de kommer att söka uppdrag som familjehem i framtiden faktiskt gör det, att en tredjedel av dem gör det, eller att endast de som svarat att det är mycket sannolikt gör det. Vidare räknade vi utifrån tillgänglig information med två olika godkännandegrader – att 20 procent respektive 10 procent av alla som anmäler sitt intresse för att bli familjehem faktiskt får ett uppdrag.

Sammanlagt resulterar de sex scenarierna i ett intervall om 6 100 till 53 570 nya framtida familjehemsuppdragstagare. Vilket av de sex scenarierna i tabell 2 som är mest sannolikt är svårt att bedöma. Kanske måste vi dock acceptera att även scenario 6, som förutspår endast drygt 6 000 nya familjehemsuppdragstagare, ligger inom rimlighetens ram, varför vi måste förhålla oss även till detta scenario. En del av de faktorer som har betydelse för utfallet av beräkningarna går att påverka. Det är till exempel möjligt att det genom informationskampanjer går att öka andelen som lämnar in en intresseanmälan av de personer som uttrycker intresse för att bli familjehem. Särskilt angeläget tycks det vara att nå dem som har tänkt att bli familjehem, men som uppger att det inte har blivit av att de har anmält sitt intresse. Däremot är det mer osäkert om det är en rimlig målsättning att en större andel av de sökande ska godkännas och få ett uppdrag. För att besvara den frågan behöver dels den faktiska godkännandegraden och dels skälen till att sökande inte matchas med ett barn under-

sökas empiriskt. Det gör vi i en annan delstudie av vårt forskningsprojekt.⁶ Att en sökande inte får ett uppdrag behöver heller inte handla om att de av socialtjänsten bedöms som olämpliga, utan det kan vara ett resultat av att den sökande har alltför snäva önskemål vad gäller vilka barn (t.ex. ålder, särskilda behov) hen kan tänka sig att ta hand om. På en generell nivå skulle det därför kunna vara så att antalet personer som kan tänka sig att bli familjehem och som också uppfyller de grundläggande lämplighetskraven förvisso motsvarar antalet barn som det söks familjehemsplacering för, men att det ändå uppstår en brist därför att dessa barn har svårigheter och behov som få av de sökande klarar av att eller vill hantera. Även detta undersöks i vårt forskningsprojekt.

Det låga antalet framtida familjehem som scenario 6 resulterar i bör emellertid också leda till att frågan ställs om familjehemsvården i sin nuvarande utformning överhuvudtaget kan möta de framtida placeringsbehoven. Flera förändringar har föreslagits av utredningen om barn och unga i samhällets vård för att möta familjehemsvårdens utmaningar, däribland ett familjehemsregister och införandet av olika kategorier av familjehem (SOU 2023:66). Det återstår att se om tillräckligt många människor kommer att vara villiga att ta de familjehemsuppdrag som kommer att finnas.

---

6 Familjehem sökes. Rekrytering, bedömning och samverkan inom familjehemsvården.

Referenser

- Cherry, D. & Orme, J. (2013) The vital few foster mothers. *Children and Youth Services Review*, 35(9): 1625–1633. [https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2013.07.001]
- Cherry, D. & Orme, J. (2019) *Vital few and useful many* foster families from start to finish. *Children and Youth Services Review*, 96: 172–180. [https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.11.041]
- Ciarrochi, J. m.fl.. (2012) Hope for the future: identifying the individual difference characteristics of people who are interested in and intend to foster-care. *The British Journal of Social Work*, 42(1): 7–25. [C10.1093/bjsw/bcr052]
- Conner, M. & Norman, P. (2022) Understanding the intention–behaviour gap: the role of intention strength. *Frontiers in Psychology*, 13. [https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.923464]
- Davi, N., Jones, J. & Gillen, M. (2021) An exploration of the motivations and barriers to being a foster parent in Florida. *Children and Youth Services Review*, 131. [https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2021.106261]
- Eccles, M.P., Hrisos, S., Francis, J. m.fl. (2006) Do self-reported intentions predict clinicians' behaviour: a systematic review. *Implementation Science*, 1(28). [https://doi.org/10.1186/1748-5908-1-28]
- Gibbs, D. & Wildfire, J. (2007) Length of service for foster parents: using administrative data to understand retention. *Children and Youth Services Review*, 29(5): 588–599. [https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2006.11.002]
- Göransson, S., Dohse, K., Hallgren, E. & Ngaosuvan, L. (2020) *Hur mår du jour- eller familjehem? En enkätundersökning hösten 2020*. [https://media1.familjehemsbloggen.se/2022/03/HurMarDu-Familjehem_Rapport.pdf]
- Luckow, S.T., Rasmussen, P.S., Westergreen, S.E. & Jonsen, E.H. (2021) *Nye plejefamilier: hvad kendetegner nye plejefamilier, og hvorfor vælger de at blive plejefamilie?* København: VIVE. [https://sbst.dk/udgivelser/2021/nye-plejefamilier Besøkt: 2023-12-01].
- McDermid, S., Holmes, L., Kirton, D. & Signoretta, P. (2012) *The demographic characteristics of foster carers in the UK: motivations, barriers and messages for recruitment and retention*. London: Child Wellbeing Research Centre. [https://core.ac.uk/download/pdf/288381923.pdf]
- Orme, J. & Cherry, D. (2015) The vital few foster parents: replication and extension. *Children and Youth Services Review*, 56: 33–41. [https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2015.05.019]
- Orme, J., Cherry, D. & Brown, J. (2017) Against all odds: vital few foster families. *Children and Youth Services Review*, 79: 584–593. [https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2017.07.019]
- Pålsson, D., Lundström, T. & Sallnäs, M. (2022) Nya villkor för ett gammalt problem: familjehemsrekrytering i en tid av privatisering och professionalisering. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 29(2), 173–190. [https://doi.org/10.3384/SVT.2022.29.2.4612]
- Raudkivi, M. (2020) What factors predispose the intention to become a foster family in Estonia: applying the theory of reasoned action and planned behavior? *Children and Youth Services Review*, 118: 105445. [https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.105445]
- Rhodes, R.E. & de Bruijn, G-J. (2013) How big is the physical activity intention-behaviour gap? A meta-analysis using the action control framework. *British Journal of Health Psychology*, 18(2): 296–309. [https://bpspsychub.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/bjhp.12032]
- Sheeran, P. (2002) Intention-behavior relations: a conceptual and empirical review. *European Review of Social Psychology*, 12: 1–30. [https://doi.org/10.1080/14792772143000003]
- Socialstyrelsen (2002) *Barn och unga: insatser år 2001*. [https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2002-44-7_2002447.pdf]

- Socialstyrelsen (2022) *Uppföljning av intresset för att engagera sig i olika sociala insatser eller uppdrag*. (Opublicerad rapport). Dnr: 37097/2022.
- Socialstyrelsen (2023a) Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2022. [<https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/statistik/alla-statistikamnen/barn-och-ungdom/>]
- Socialstyrelsen (2023b) Pro-fam: processen vid utredning av familjehem. [<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2023-6-8659.pdf>]
- SOU 2009:68 *Lag om stöd och skydd för barn och unga*. [<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2009/07/sou-200968/>]
- SOU 2023:66 *För barn och unga i samhällsvård*. [<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/11/sou-202366/>]
- Sveriges radio* (2023) Ekots lördagsintervju med socialtjänstministern Camilla Waltersson Grönvall 2 september 2023 [<https://sverigesradio.se/avsnitt/socialtjanstminister-camilla-waltersson-gronvall-m-sa-vill-vi-hindra-att-barn-rekryteras-av-gangen>]
- Sveriges regering (2023) *Regeringen stärker familjehemsvården*. Pressmeddelande från Socialdepartementet 11 april 2023. [<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/04/familjehemssatsningregeringen-starker-familjehemsvarden/>]